

Tóth Pál Péter

Népeségfogyás – népeségpótlás

Decrease and Supplement of Population

The population of Hungary has been decreasing since 1980. There seem to be two solutions to counterbalance this problem: a supplement deriving from the movement of population, of the members of Hungarian communities living beyond the borders, or from non-Hungarian immigrants. Both solutions may have certain serious drawbacks and risks. Therefore those solutions should be preferred which not only put a stop to further decrease of the level of fertility, but which also help to increase that.

A hazai népesség 1980 óta fogy. Ebben az évben, az előző évekhez viszonyítva még csak a férfiak száma lett kevesebb. A következőtől kezdve viszont már mindkét nembeli népesség száma csökkent. Ezt követően pedig az ország lakosságának száma nemcsak évről évre kevesebb és kevesebb lett, hanem a fogyás üteme felgyorsult, intenzívebbé vált. A demográfusok, az 1956 utáni népesedési adatok alapján, a népességfogyás bekövetkezésére a politikai vezetés figyelmét már 1959-ben felhívták, de akkor ezt figyelmen kívül hagyták.¹

Az 1980-as évek elejére kialakult népességszám csökkenésében és fennmaradásában számos tényező játszott szerepet. Ezek közül kiemeljük:

- az abortusz 1956-ban bekövetkezett liberalizálását,
- 1956 halottai és menekültjei (mintegy 200 ezer fő), illetve e veszteség multiplikatív hatását, majd
- azt a közel 190 ezer fős veszteséget, amely 1960 és 1990 között (állampolgárság kötelékéből történt elbocsátás, az ún. jogellenesen külföldön maradtak) érte az országot (a multiplikatív hatását az ő esetükben sem lehet figyelmen kívül hagyni), s végezetül
- a krónikus betegségek okozta többlet-halálozást, amelyet lényegében mind a mai napig nem sikerült mérsékelni.

Ezeknek a folyamatoknak a komplex hatását a rendszerváltoztatás még egyértelműbbé tette, felerősítette, és új jelenségekkel bővítette. Mindezek következtében az 1990-es évek elejére epidemiológiai válság alakult ki az országban.

Abban az esetben, ha a népesség számának csökkenésébe s következményeibe, például a népesség korstruktúrájának elöregedésébe stb. nem kívánunk belenyugodni, felvetődik a kérdés, hogy milyen lehetőség van a hiányzó népesség pótlására. A kérdésre abban az esetben lehet pontosabb választ adni, amennyiben ismerjük a célt, ami lehet:

- a 10 millió fő körüli lakosságlétszám megőrzése, vagy
- a valamilyen ok miatt hiányzó munkaerő pótlása annak érdekében, hogy a népességszám csökkenésének következményei – közép- és különösen hosszú távon – a hazai társadalomfejlődésben visszafordíthatatlan folyamatokat ne indukáljanak. (Természetesen a két cél együttes megoldására tett kísérlet is lehetséges.)

A népesség számát a termékenység és a halandóság szintje, a kettő különözete és a nemzetközi vándorlás egyenlege együtt, egyszerre határozza meg. E három elem közül meghatározó szerepe a termékenységnek van, a másik kettő pedig a termékenység által elért eredményt módosítja. A következőkben azt vizsgáljuk meg, hogy az egyes elemektől; a termékenység és a halandóság szintjének változásától, valamint a nemzetközi vándorlás egyenlegétől mi is várható a népességpótlás „ügyében”.

Termékenység

1980-ban az éves születésszám mintegy 150 ezer volt. 1996-ban is még meghaladta a 110 ezret. Két évvel később azonban már 100 ezer fő alá esett. A termékenységi mutató pedig előbb megközelítette, majd az 1,3-as szint alá esett, és jelenleg is ez alatt van. Ennek számos oka van, amelyek közül csak a rendszerváltoztatással együtt járó radikális politikai, gazdasági, társadalmi váltás hatását emeljük ki, amely a fiatalok családalapítási, gyermekvállalási magatartását jelentős mértékben átalakította. A termékenységi „apálynak” azonban még nincs vége. A házassági mozgalom tendenciájának megfelelően 2004-ben is nemcsak tovább csökkent a házasságkötések száma, hanem mivel a 20–24 éves nők körében ritkábbá vált, mint a 30–34 éves nők között, a házasulók átlagos életkora is tovább emelkedett. S bár az előző évben 453-mal több gyermek született, mint 2003-ban, a termékenységi szint nem változott. S ez azt jelenti, hogy amennyiben a 2004. évi termékenységi szint nem változik, akkor pedig az egyszerű reprodukciós szinttől messze elmaradva 100 nő élete folyamán mindössze 128 gyermeket hoz világra.

A jelenlegi helyzetben azonban nehezen elképzelhető, hogy a termékenység úgy alakuljon, hogy belátható időn belül önmagában a népességszökkenés ütemét mérsékelni tudja. Szüleik nemzedékéhez viszonyítva ugyanis a most termékeny korba lépő női kohorszhoz egyrészt jóval kevesebben tartoznak, másrészt a most megszületett s majdan felnövekvő gyermekgenerációk létszáma mintegy 38 százalékkal alacsonyabb, mint az őket világra hozó anyák nemzedékének száma. Az e területen várható jövőt különösen reménytelenné teszi, s várható következményei még csak meg sem jósolhatók annak, hogy a többletszületések főleg a házasságon kívüli párkapcsolatban élő (első gyermekeiket vállaló magasabb iskolai végzettségű) anyaktól származnak. 2004-ben a házasságon kívül született gyermekek aránya 34 százalékra emelkedett! Reálisan tehát nem lehet számolni azzal, hogy a közeli jövőben a termékenység területén radikális változás következzen be, legfeljebb abban bízhatunk, hogy az az ütemes születésszám-csökkenés, amely az 1990-es évek második felét jellemezte, mérséklődik. Annak ugyanis semmiféle realitása nincs, hogy a ma termékeny korban lévő nők termékenységi arányszáma szüleikéhez viszonyítva legalább a duplája legyen, s ezzel a jelenlegi alacsony termékenységi szint mérséklődjön.

A 2050-ig tartó népesség-előrszámítás végső kohorsz gyermekszámai – alacsony, közepes és magas termékenységet feltételezve – 1,3, 1,6, 1,9.² Kiindulópont mindhárom változat esetében annak feltételezése, hogy a 2000 körüli termékenységi mélyponttól eltávolodunk. Ez azonban eddig nemcsak, hogy nem következett be, hanem még a korábbinál is alacsonyabb lett. Emellett annak a feltételezésnek a valóra válása is kérdéses, hogy a fiatalon elmaradt házasságokat mennyiben tudja pótolni az „idősebb” korosztályok növekvő házasságkötési kedve, illetve hogy a 20–22 évesen meg nem szült gyermekeket 25–28

² Habcsek László: *Demográfiai forgatókönyvek. Hipotézisek és eredmények 2000–2050*. KSH NKI, 2000. (kézirat).

évesen, vagy még ennél is idősebb korban be fogják-e, be tudják-e pótolni. Számos jel ugyanis már jelenleg is arra utal, hogy a feltételezett szándék ellenére az elhalasztást pótlás már nemigen fogja követni. Úgy látjuk ugyanis, hogy az „elhalasztott” gyermekeket a magasabb életkorokban kellő arányban a nők csak abban az esetben vállalják, ha ezt hatékony családtámogatási rendszer segítené, illetve amennyiben a munkaerőpiacra történő visszatérésük is problémamentes lenne. Ezek valósággá válása azonban jelenleg még csak az óhajok birodalmához tartozik. A fentiek következtében pedig nem lehet kizárni a termékenységi szint további csökkenését, amely a népesség létszámának további zsugorodása mellett – a legalább egy gyermek általános vállalásának megszűnésével – jelentős arányú akaratlagos gyermektelenség kialakulását vetíti előre.

Ennek következménye, a további népességcsökkenés pedig azért jelent komoly problémát, mert összes következményeivel együtt a népesség kor szerinti összetétele idősebbé válik. Ezek közül a gazdaságilag aktívak és inaktívak, valamint a fiatal- és időskorúak egymáshoz viszonyított arányának megváltozására hívjuk fel a figyelmet. Az elmúlt hetven évben e téren bekövetkezett változások eredményét az 1. táblázat adatai mutatják.

1. táblázat

A népesség korosztályok szerinti összetétele 1930 és 2005 között

Korosztály (év)	1930	1960	1970	1980	1990	2001	2005-*
0–19	37,1	33,0	30,0	28,0	27,9	23,2	21,9
20–59	53,2	53,3	52,9	54,8	53,2	56,5	56,8
60–X	9,7	13,7	17,1	17,2	18,9	20,3	21,3
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Népszámlálás 2001.

* Előzetes, részben becscsült adatok.

A legfiatalabb korosztály (0–19 évesek) arányának össznépszerűséghez viszonyított aránya csökkenése, különösen az 1990 és a 2001 közötti évtizedben igen jelentős volt. S mivel a 2001-es népszámlálást követően a termékenység területén semmi sem változott, nem lehet csodálkozni azon, hogy az aránycsökkenés azóta sem állt meg. Amennyiben pedig csak a 15–19 évesek össznépszerűségén belüli arányát nézzük, akkor az 1980-ban 6,1, 1990-ben 7,4, 2001-ben 6,6, 2005-ben pedig 6,3 százalék. Mindez előrevetíti azt, hogy 2010-től, de legkésőbb 2015-től már az aktív keresők aránya is csökkenni fog. Tehát nemcsak a fiatalok össznépszerűségén belüli aránycsökkenésével és az időskorúak arányának növekedésével kell számolni, hanem azzal is, hogy a jelenlegihez hasonló termékenység mellett a munkaképes korosztályokhoz tartozók aránya is csökken. A termékenység területén tehát objektív és szubjektív okok következtében a közeli jövőben jelentős változás nem várható. Ebben a helyzetben már az is fontos és jelentős változás lenne, ha a gyermekvállalási kedv csökkenésének ütemét sikerülne lassítani.

A fentiekben bemutatott negatív fejlemények ellenére ezen a „területen” is jelentős tartalékaink vannak. Abban az esetben ugyanis, ha minden újszülött felnövekedve azonos eséllyel jelenhetne meg a hazai munkaerőpiacon, akkor a népesség számának csökkenése ellenére a hiányzó munkaerő pótlására nem föltétlen lenne olyan mértékben szükség,

mint jelenleg. Adatok hiányában viszont arra a kérdésre, hogy az újszülöttek hány százalékának nincs esélye arra, hogy felnőve bekapcsolódhassanak a hazai társadalmi, gazdasági stb. életbe, nem tudunk válaszolni. Azt azonban nagy valószínűséggel feltételezhetjük, hogy arányuk jelenleg legalább 15–20 százalékra tehető.

Halandóság

A jelenlegi termékenységi szint mellett a népességcsökkenés abban az esetben is mérséklődhet, ha évente kevesebben halnak meg, ha a mostani magas halálózási arányszám csökken. 1960 óta a 45–49 éves férfiak elhalálózási gyakorisága több mint háromszorosára, a nők pedig 40%-kal emelkedett. 30 éves kortól 65 éves korig a férfiak 49 százaléka meghal, s ez az 1920-as évek átlagánál is rosszabb. A nőknél annyival jobb a helyzet, hogy a 30 éves nők csak 24%-a nem éri meg a 65. életévet. Annak következtében azonban, hogy ez a helyzet már 40 éve adott, így a nőkkal kapcsolatban sem beszélhetünk radikális változásról. Abban az esetben pedig, ha a volt Szovjetunió utódállamaiban a halandóság területén Magyarországhoz viszonyítva jelenleg nem lenne még rosszabb a helyzet, akkor, mint az 1990-et megelőző 15 évben, Európában a legrosszabb mortalitási viszonyok ma is nálunk lennének. 1980-ban 145 355-en, 23 évvel később pedig csak 9532 fővel haltak meg kevesebben. A jelenlegi adatok alapján megállapítható, hogy a rosszindulatú daganatok, a szívbetegségek és a májbetegségek területén romlott, a többi főbb betegségcsoportok esetében némileg javult a helyzet.

Ha csak az utóbbi 12 év fejleményeit vizsgáljuk, akkor azt mondhatjuk, hogy 2003-ban 6,6 százalékkal (8990 fővel) kevesebben haltak meg, mint 1991-ben. A csökkenés igen jelentős, hiszen egyetlen személy indokolatlan vagy korai halála sem elfogadható. Az e területen várható jövőbeli lehetőségek szempontjából igen fontos, hogy a csökkenés döntően a férfiakat érintette. 2003-ban ugyanis 6746-tal kevesebb férfi halt meg, mint tizenkét évvel korábban. A változás ellenére azonban, amennyiben az egyes halálokban meghaltak számát megvizsgáljuk, akkor radikális változásról még mindig nem beszélhetünk. Különösen, ha figyelembe vesszük, hogy a csökkenés 38 százaléka a balesetben meghaltak haláloka esett. Emellett nem sikerült még a daganatos, az idegrendszeri és az emésztőszervi betegségekben meghaltak számát csökkenteni, s a keringési betegségekben meghaltaké is csak mérsékelten csökkent. Lényegében ugyanezt mondhatjuk el a többi, a halálózás magas számáért „felelős” halálok esetében is.

Azt, hogy meg fogunk halni, természetesnek kell tartanunk, de nem mindegy, hogy ez mikor következik be (*l. 2. táblázat*).

Korcsoportok szerint vizsgálva és összehasonlítva az 1991-ben és a 2003-ban meghaltak összetételét, reménykeltő, hogy a 40–44 évesek korcsoportjái a férfiak és a nők esetében minden korcsoportban a tizenkét év alatt felére, harmadára, legfeljebb negyedére csökkent az egyes korcsoportokhoz tartozó meghaltak aránya. Ezt követően a 45 évesektől a 85 évesekig, kivéve a 60–69 éveseket, 2003-ban többen haltak meg, mint 1991-ben. A 60–64 és a 65–69 évesek korcsoportjához tartozó meghaltak aránya 2003-ban szintén alacsonyabb volt, mint 1991-ben. Ezt követően a 85 éves vagy az ennél idősebb korban meghaltak közé kevesebben tartoztak 2003-ban, mint 1991-ben.

A meghaltak korcsoportos megoszlása azt mutatja, hogy 1991-hez viszonyítva, amikor a meghalt férfiak 41,83 százaléka 65. életéve előtt távozott el közülünk, addig 2003-ban már csak 37,99 százalék. A 3,89 százalékpontos változás, még akkor is, ha ez tizenkét év alatt következett is be, igen jelentős átalakulásra utal. Emellett fontos eredményként kell számon tartani, hogy jelentősen javult a csecsemőhalálózás. A csökkenő irányzat, igaz, hogy 2003-ban megtorpant, de az elmúlt évben a csökkenés ismét folytatódott.

A csökkenés mértéke jelentős, mintegy 9 százalékos volt, s így a csecsemőhalandóság szintje első alkalommal esett 7 ezrelék alá.³

2. táblázat

**Meghaltak korcsoportok szerinti százalékos megoszlása Magyarországon,
1991-ben és 2003-ban**

Korcsoport	A meghaltak aránya (%)					
	1991			2003		
	Férfi	Nő	Együtt	Férfi	Nő	Együtt
0 éves	1,30	1,13	1,22	0,49	0,40	0,44
1–4	0,35	0,26	0,31	0,16	0,14	0,15
5–9	0,15	0,10	0,13	0,06	0,06	0,06
10–14	0,15	0,10	0,13	0,09	0,07	0,08
15–19	0,43	0,23	0,34	0,23	0,10	0,17
20–24	0,66	0,26	0,48	0,40	0,16	0,28
25–29	0,81	0,27	0,55	0,65	0,21	0,44
30–34	1,30	0,57	0,96	0,80	0,34	0,58
35–39	2,67	1,29	2,02	1,23	0,49	0,87
40–44	3,73	1,60	2,73	2,50	1,19	1,86
45–49	4,81	2,19	3,58	5,66	2,47	4,12
50–54	6,28	2,98	4,73	7,24	3,39	5,37
55–59	8,17	4,35	6,37	8,57	4,13	6,42
60–64	11,02	6,62	8,96	9,91	5,27	7,66
65–69	13,21	9,95	11,68	11,04	7,38	9,27
70–74	11,05	10,75	10,91	13,90	11,72	12,84
75–79	12,64	15,67	14,07	14,30	16,92	15,57
80–84	12,07	19,81	15,71	12,77	21,24	16,88
85–89	6,45	14,03	10,01	5,35	11,32	8,24
90–94	2,30	6,34	4,20	3,90	10,03	6,87
95–99	0,39	1,35	0,84	0,66	2,62	1,61
100+	0,04	0,14	0,08	0,07	0,34	0,20
Ismeretlen korú	0,02	0,00	0,01	0,01	0,00	0,01
Összesen	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Forrás: KSH Demográfiai lekérdező

³ NÉPMOZGALOM 2004. január–december Központi Statisztikai Hivatal Budapest, 2005. www.ksh.hu (2004-ben ezer újszülött leánygyermek közül 6, a fiúgyermekek közül 7 hunyt el 1 éves kora előtt).

A bekövetkezett változások ellenére azonban ma még túlzás nélkül állíthatjuk, hogy a népességcsökkenés ütemének lassításához a halálozás területén jelenleg még igen nagy tartalékkal rendelkezünk. Az elmúlt évek adatai alapján joggal feltételezzük, hogy a fejlettségünkhöz viszonyítva indokolatlanul magas halandóság csökkenni fog. Ebben a vonatkozásban biztató, s ez kedvező jel, hogy az utóbbi években a halálozás „elhalasztása” elsősorban a férfiakat érinti. Amennyiben ez általánossá válik, és végre halandósági „mintaváltás” kibontakozásáról beszélhetünk, akkor a népességcsökkenés üteme érzékelhetően mérséklődni fog, s e folyamat pozitív eredményeit 2030 után már egyértelműen érzékelni lehet. Abban az esetben viszont, ha az idő előtti halálozás magas számának csökkentése érdekében nemzeti program keretében nem teszünk meg mindent, akkor, ha mérsékeltőbb formában is, de a halandóság területén 2030-ig feltételezhetően még folytatódik az az 1960-as években kialakult folyamat, melynek következtében a férfiak, ezen belül is a fiatal középkorúak és a középkorúak elhalálozási gyakorisága az indokltnál és fejlettségünkhöz, az egészségügyi ellátás színvonalához képest továbbra is jelentősen emelkedett lesz. Mindez pedig azt fogja jelenti, hogy a vizsgált időszakban a népességfogyást a mortalitási viszonyokban bekövetkezett változás jelentős mértékben nem fogja befolyásolni. Rövid távon tehát, változatlan feltételek mellett ezen a területen sem várható olyan radikális változás, melynek következtében a fogyás ütemének növekedése s a népességfogyás megállna. Reálisan tehát azzal kell számolnunk, hogy a hazai népességfejlődés alaptendenciája – a halandóság területén várható elmozdulás ellenére is – továbbra is a népességszám csökkenése marad. Emellett a 65–x évesek aránya növekszik, az idős népesség létszáma egyre több lesz, amely a jelenlegi feltételek között egyértelműen veszélyeztetni fogja az időskori ellátó rendszerek finanszírozását.⁴

Természetesen különböző okok következtében nem érheti meg mindenki a 65. vagy a 70. életévét, ennek ellenére okkal állapíthatjuk meg, hogy sokkal többen távoznak el közülünk abban a korban, amikor még évtizedeken keresztül aktív tevékenységet kellene, lehetne folytatni. Abban az esetben tehát, ha a halandóság területén azok körében, akik jelenleg még a 60. életévüket már nem érik el, 2030-ig évenként „csupán” 1–1,5 százalékos „nyereséget” könyvelhetnénk el, akkor a mostani szinten konzerválódó termékenység és nem igazán jelentős pozitív vándorlási egyenleg mellett az ország összlakossága számának megőrzésében jelentős előrelépést tennénk. Azaz a halálozás területén a népességcsökkenés ütemének lassításához jelenleg még igen nagy tartalékkal rendelkezünk.

Nemzetközi vándorlás

A népszámlálások adatai az állandó népesség és a lakó népesség számának összehasonlításával a népszámlálás időpontjában itt élő külföldiek számáról is tájékoztatnak bennünket. Amennyiben feltételezzük, hogy a népszámlálás időpontjában az országban állandó lakóhellyel bíró, állandóan letelepedett egyének valamennyien itt tartózkodtak, akkor az ország területén élő külföldiek száma 1980-ban 8400, 2001-ben pedig 120 177 fő volt. (Az adatok a rendszerváltoztatás előtti és az azt követő időszak nemzetközi vándormozgalomhoz való viszonyát is jól mutatják.)

Természetesen nem lehet feltételezni, hogy valamennyi, az országban állandó lakóhellyel bíró, állandóan letelepedett egyének között ne lettek volna külföldiek, mint aho-

⁴ Habcsek László szerint „A 65 éves és idősebb népesség aránya még a fiatal változatban is nő, 14 százalékról 19 százalékra. Ennél sokkal nagyobb, az alapváltozatban 26, az idős változatban 36 (!!) százalékos lehet a korcsoport össznépességen belüli súlya az időszak végén. 2050-re elképzelhető, hogy a népesség fele 50 évesnél idősebb lesz.”

gyan azt sem, hogy valamennyi, az országban állandó lakóhellyel bíró, állandóan letelepedett magyar állampolgár a népszámlálás időpontjában itthon tartózkodott volna. Éppen ezért fel kell tételezni, hogy a népszámlálás időpontjában, az országban tartózkodó külföldiek száma a 120 ezret feltételezhetően legalább 25 százalékkal meghaladta. Emellett arról sem feledkezhetünk meg, hogy a rendszerváltoztatást követően 2001-ig azoknak a külföldieknek a száma, akik magyar állampolgárok lettek, már meghaladhatta a 70 ezret, s akik 2001-ben már magyar állampolgárként az országban állandó lakóhellyel bíró, állandóan letelepedett egyének csoportjához tartoztak.⁵

A rendszerváltoztatás óta a bevándorló külföldiek évenkénti száma az első évek után csökkent, majd 1997-től ismét jelentősebbé vált (3. táblázat). Számuk 1999-ben és 2000-ben évente már a 20 ezret is meghaladta. Közöttük valamivel többen voltak a férfiak, mint a nők, s így a bevándorlók, ha nem is javítják, de rontani sem rontják a nem igazán jó hazai férfi-nő arányt. Abban az esetben viszont, ha az elmúlt évek tendenciája nem változik, akkor az évtized második felében előbb fokozatosan kiegyenlítődik, majd a bevándorlók között is a nők aránya meg fogja haladni a férfiakét.

3. táblázat

A bevándorló külföldi állampolgárok száma és százalékos megoszlása nemenként, 1990–2000

Év	A bevándorló külföldiek száma			A bevándorló külföldiek megoszlása, %			Ezer férfira jutó nő
	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	
1990	19 950	17 292	37 242	53,6	46,4	100,0	867
1991	12 883	10 091	22 974	56,1	43,9	100,0	783
1992	8 021	7 092	15 113	53,1	46,9	100,0	884
1993	8 595	7 802	16 397	52,4	47,6	100,0	908
1994	7 031	5 721	12 752	55,1	44,9	100,0	814
1995	7 809	6 199	14 008	55,7	44,3	100,0	794
1996	7 579	6 155	13 734	55,2	44,8	100,0	812
1997	7 200	6 083	13 283	54,2	45,8	100,0	845
1998	8 429	7 623	16 052	52,5	47,5	100,0	904
1999	10 090	10 061	20 151	50,1	49,9	100,0	997
2000	10 246	9 938	20 184	50,8	49,2	100,0	970

Forrás: A nemzetközi vándorlás idősorai.

Természetesen külföldi állampolgárok nemcsak érkeznek, hanem el is távoznak az országból (4. táblázat). Az eltávozottak egy része az adott évben, más része viszont a korábbi években érkeztek közül rekrutálódik. A kivándorló külföldi állampolgárok száma az első tíz évben jelentős mértékben elmaradt a bevándorlók számától, ennek következtében, amennyiben csak a külföldi állampolgárok migrációs mozgását vesszük figyelembe, minden évben migrációs nyereséget könyvelhetünk el.

⁵ A migrációs adatok megbízhatóságáról a későbbiekben szó lesz.

**A kivándorló külföldi állampolgárok száma és megoszlása nemenként,
1990–2000**

Év	A kivándorló külföldiek száma			A kivándorló külföldiek megoszlása, %			Ezer férfira jutó nő
	férfi	nő	összesen	férfi	nő	összesen	
1990	7 851	3 420	11 271	69,7	30,3	100,0	436
1991	3 454	1 922	5 376	64,2	35,8	100,0	556
1992	3 154	1 440	4 594	68,7	31,3	100,0	457
1993	1 873	1 028	2 901	64,6	35,4	100,0	549
1994	1 637	741	2 378	68,8	31,2	100,0	453
1995	1 651	750	2 401	68,8	31,2	100,0	454
1996	1 841	992	2 833	65,0	35,0	100,0	539
1997	1 310	618	1 928	67,9	32,1	100,0	472
1998	1 546	797	2 343	66,0	34,0	100,0	516
1999	1 675	785	2 460	68,1	31,9	100,0	469
2000	1 429	779	2 208	64,7	35,3	100,0	545

Forrás: A nemzetközi vándorlás idősorai.

Feltételezhetően az 5. táblázat adatai meglepetésként hatnak, hiszen a 2050-ig tartó előre-számítási projekció szerint „Az alacsony vándorlási feltétel szerint az éves vándorlási egyenleg negatív, a közepes szerint mérsékelt pozitív, a magas szerint erősen pozitív lesz. Mindez a mértékekben –4000, +4000, +12 000 fős éves egyenleget jelent 2001-től.”⁶ Annak következtében viszont, hogy a tízezer főt minden évben meghaladó pozitívum nem érzékelhető, fel kellett tételezni, hogy a magyar állampolgárok nagy valószínűséggel jóval többen távoznak évente az országból, mint amennyit a töredékes adatok alapján gondolunk.

**A külföldi állampolgárok vándorlási egyenlege,
1990–2000**

Év	Belépők	Kilépők	Egyenleg
1990	37 242	11 271	+25 971
1991	22 974	5 376	+17 598
1992	15 113	4 594	+10 519

A táblázat folytatódik!

⁶ Lásd Hablicsek László: *Demográfiai forgatókönyvek. Hipotézisek és eredmények 2000–2050.* KSH NKI, 2000. (kézirat).

Év	Belépők	Kilépők	Egyenleg
1993	16 397	2 901	+13 496
1994	12 752	2 378	+10 374
1995	14 008	2 401	+11 607
1996	13 734	2 833	+10 901
1997	13 283	1 928	+11 355
1998	16 052	2 343	+13 709
1999	20 151	2 460	+17 691
2000	20 184	2 208	+17 976

A változás lehetősége, de hogyan?

A pozitív vándorlási egyenleg segítségével megvalósított népeség-„pótlás” dokumentálását következményei miatt szükségtelemnek tartjuk folytatni. A kialakult helyzeten rövid távon, 3–5 év alatt, a demográfiai folyamatok jellegéből következően változtatni nem lehet. Középtávon, 10–15 év alatt viszont a népességfogyás és előregedés ütemének csökkentésére megfelelő népesedéspolitikai intézkedések hatására talán még van lehetőség. Az ország működőképességének megőrzése érdekében a népességfogyás ütemének csökkentése – mivel megállítására már nincs lehetőség – a következő 10–15 év legfontosabb feladata, mert ha nem ezt tesszük, akkor a drasztikus termékenység-csökkenés, annak minden negatív következményével együtt visszafordíthatatlan folyamattá válik.

A termékenységsökkenés kedvezőtlen tendenciája ugyanis, ha meg van hozzá a közös akarat – megfelelően hatékony központi intézkedésekkel – még lassítható. A nemzetközi tapasztalatok ugyanis azt mutatják, hogy azokban az országokban sikerül a gyermekvállalási kedvet pozitívan befolyásolni, ahol aktív és komplex szemléletű – a pénzügyi támogatásokat, természetbeni szolgáltatásokat sokoldalú foglalkoztatási rendszerrel kiegészítő – családpolitika valósul meg. Ennek megfelelően hazánkban is olyan átfogó, hosszú távú, választási ciklusokon átívelő népesedéspolitikára van szükség, amely egyrészt épít a jelenlegi támogatási rendszerre, másrészt a lakosság preferenciáit és megváltozott gazdasági körülményeit az eddigieknél jobban figyelembe véve, hatékonyan ösztönzi a gyermekvállalást.

A termékenységsökkenés lassításához a jelenlegi helyzetben komplex, kiszámítható, és politikai konszenzuson alapuló népesedéspolitikára lenne tehát szükség. Komplex, amennyiben a népesedéspolitika mind a pénzügyi juttatásokra, mind a gyermekvállalást segítő intézményrendszer fenntartására, minőségének javítására, mind pedig a család- és munkavállalás konfliktusát oldó foglalkoztatási megoldásokra egyaránt kiemelt figyelmet fordít. A foglalkoztatáspolitikai elem hangsúlyosabb jelenlétére azért van szükség, mert a rendszerváltoztatás óta jelentősen csökkent a munkahelyek stabilitása. De komplex annyiban is, hogy széles körű társadalmi összefogásra épül, és a demográfiai folyamatokat meghatározó legfontosabb tudati tényezők befolyásolására is kiterjed.

Kiszámítható, mert a gyermekvállalás a családok részéről hosszú távú „befektetés”, amelyre csak a stabil feltételek hatnak kedvezően. Az elmúlt évtized tapasztalatai azt mutatják, hogy a családpolitika bármely elemének negatív megváltoztatása azonnali és tar-

tósan kedvezőtlen hatással van a gyermekvállalási kedvre. Ezzel szemben az elvett kedvezmény visszaadása annak korábbi hatását már nem éri el. Ezért hosszú távon kiszámítható, stabil családtámogatási rendszer bevezetésére van szükség. A stabilitásnak viszont az a feltétele, hogy ebben a kérdésben a kormányzati ciklusokon átívelő, a parlamenti pártok széles körű konszenzusán alapuló döntések szülessenek. Addig is, amíg a csökkenés ütemét lassító intézkedések nem fejtik ki kellő hatásukat, meg kell teremteni azokat a feltételeket, amelyek a felnövekvő nemzedék minden tagja számára biztosítják, hogy a jelenlegi fejlettségi szintünknek megfelelő ismeretekkel rendelkezzenek. Emellett a ma munkanélkülieket is olyan helyzetbe kell hozni, hogy ismét a gazdasági élet aktív szereplői lehessenek.

A fentiekkel párhuzamosan mindent meg kell tenni az idő előtti halálozás radikális csökkentése érdekében. Amint azt bemutattuk, amennyiben ezen a területen évenként csupán 1–1,5 százalékos „nyereséget” könyvelhetnénk el, akkor még abban az esetben is, ha a termékenység jelenlegi szintje nem változna, jelentősebb mértékű pozitív vándorlási egyenlegre sem volna szükség ahhoz, hogy a népességszűkülés üteme csillapodjon, s az ország összlakosságának jelenlegi száma megőrződjön. Mindez egyben azt is jelentené, hogy a migráció továbbra is csak pótlólagos szereppel bírna a hazai népességfejlődésben.

A 2050-ig tartó előrejelzés változatai közül csak a „fenntartható” változat mutat minden területen kiegyensúlyozott képet.⁷ Ez az állapot azonban csak abban az esetben jöhet létre, ha a születések száma tartósan 100 ezer fő felett alakul, s ha az évenkénti természetes fogyás sem lesz irritálóan magas. Ebben a „változatban” annak ellenére, hogy fokozatos öregedéssel ez esetben is számolni kell, mégis az idősök aránya a 30%-ot nem haladja majd meg, illetve a lakosság létszámának radikális csökkenése nem következik be.

A népesedési folyamatok fentiekben leírt kívánatos szintjei azonban ma még elérhetetlennek tűnnek. Abban az esetben azonban, ha a fentiek megvalósulását következetes és kiszámítható családpolitika támogatja, megvalósulása nem irreális. Ennek a helyzetnek a kialakulásában jelentős mértékű pótlólagos „forrást” jelent(het) a bevándorlás, melynek előfeltételei – különös tekintettel a társadalom fogadókészségére – javarészt ma még kialakíthatatlanok.

A bevándorlás mint lehetőség!?

Abban az esetben tehát, ha megfelelő népesedéspolitikai intézkedések hiányában a termékenység és a halandóság szintje a következő évtizedekben is a jelenlegi szinten marad, s mégis azt szeretnénk, hogy a népesség száma ne, vagy lényegesen ne csökkenjen, akkor a nemzetközi vándorlás „segítségével” a születés és a halálozás okozta veszteséget korrigálnunk kell. Ez teoretikusan megvalósulhat akkor, ha például a termékenység és a halandóság változatlansága mellett a nemzetközi vándorlás pótolja a másik kettő által okozott hiányokat. (Természetesen nemcsak erre a „jártékra” van lehetőség, hiszen ha a termékenység jelentős mértékű emelkedését tételezzük, akkor változatlan halandósági és nemzetközi vándorlási egyenleg mellett is elméletileg lehetőség „van” a fogyás ütemének csökkentésére, majd megállítására.)

Évről évre milyen vándorlási egyenleget kellene tehát „produkálni” ahhoz, ha csak a nemzetközi vándorlás segítségével szeretnénk a jelenlegi lakosságszámot megőrizni?

⁷ Habcsek László: *Demográfiai forgatókönyvek. Hipotézisek és eredmények 2000–2050*. KSH NKI, 2000. (kézirat).

Mielőtt azonban a „lehetséges” variációkat bemutatnánk, egy korábbi tanulmányban megfogalmazott feltételezésre szeretnénk a figyelmet felhívni. Akkor arra a kérdésre kerestük a választ, hogy egyetlen alkalommal hány fővel kellene az ország lakosságszámát növelni, hogy 2050-ig ne csökkenjen 10 millió alá. A válasz a következőképpen hangzott:

Iterációval meghatározható az az egyszeri volumen, amely – miután új, magasabb szintről indítja a népességi változásokat, 2050-ig a „bűvös” tízmillió fő felett tartja az ország népességszámát. Ez a nagyság 1,8 millió fő. Ennyi bevándorlónak kellene érkeznie 2000-ben ahhoz, hogy a termékenységi, halandósági, vándorlási alaphipotézisek mellett a népesség szám mégse csökkenjen 10 millió alá 2050-ig. Ez a „beteleptetés” 2001-re 11,8 millió főre emelné a népesség számát, a munkaképes korúak létszámát pedig – a bevándorlók sajátos korösszetétele miatt – 1,4 millióval növelné meg.⁸

A fenti gondolatok nyilvánosságra kerülése országhatáron belül és kívül is jelentős ellenérzést váltott ki, ami arra utal, hogy egy ilyen volumenű népességpótlásnak a gondolatára sem vagyunk felkészülve.

E tapasztalat birtokában úgy látjuk, hogy a népességfejlődést befolyásoló harmadik elemet, a migrációt a népességcsökkenés ütemének lassításában s majd megállításában „bevonni” csak akkor érdemes, ha egyfelől meghatározzuk, hogy ennek következtében milyen negatív hatások várhatók, másfelől, ha a várható közvetlen és közvetett költségeket is megbecsüljük. Kiindulópontnak a jelenlegi állapotot tekintjük, és bemutatjuk azt, hogy az ország népességszáma és egyéb demográfiai meghatározottsága hogyan alakulna 2020-ig abban az esetben, ha a nemzetközi vándorlás okozta nyereséget vagy veszteséget ki lehetne iktatni a hazai népességfejlődésből.⁹ Ezt követően pedig szintén 2020-ig pozitív vándorlási egyenlegeket feltételezve vizsgálnánk a hazai népességszám alakulását.

Annak érdekében, hogy a vándorlási nyereség szerepét érzékeltessük, bemutatjuk, hogyan alakulna a népesség száma és egyéb demográfiai folyamatok szempontjából fontos megoszlása 2020-ig, amennyiben a termékenység és halandóság szintje megegyezne a 2001. évivel, a vándorlás évi egyenlege pedig nem lenne sem nyereséges, sem veszteséges (6. táblázat).

6. táblázat

**2001-től termékenység és halandóság változatlan,
a vándorlási évi egyenleg 0**

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Népesség száma	10 200 298	10 064 584	9 834 815	9 551 527	9 488 817	9 424 204	9 357 690	9 289 293	9 219 016
Élveszületések száma	97 047	96 543	91 222	84 015	82 480	80 906	79 294	77 663	76 029
Halálozások száma	132 183	138 156	143 617	146 725	147 093	147 420	147 691	147 940	148 160
Bevándorlók száma	9 691	0	0	0	0	0	0	0	0
Tényleges szaporodás	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31
Férfiak száma e00	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2

A táblázat folytatódik!

⁸ Habclicsek László – Tóth Pál Péter: *A nemzetközi vándorlás szerepe a magyarországi népesség számának megőrzésében 1999–2050 között.*

⁹ A számítások elvégzéséért köszönetemet fejezem ki Habclicsek Lászlónak.

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nők száma e00	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6
Tényleges szaporodás	-35 136	-41 613	-52 395	-62 710	-64 613	-66 514	-68 397	-70 277	-72 131
Népességnövekedés	-25 445	-41 613	-52 395	-62 710	-64 613	-66 514	-68 397	-70 277	-72 131

Ez esetben az ország lakosainak száma 2020-ig közel egy millió fővel csökkenne. Csak 2020-ban, az előző évihez viszonyítva a lakosság száma két közepes nagyságú mai város lakosainak számával lenne kevesebb. A korstruktúrában is jelentős elmozdulás következne be, hiszen a 0–19 éves korosztályhoz tartozók aránya közel 4 százalékkal lenne alacsonyabb, s lényegében ennyivel lenne nagyobb a 65 éven felülieké. A gazdaságilag aktívak száma 2001-hez viszonyítva közel 700 ezer fővel, aránya pedig 1,5 százalékponttal lenne alacsonyabb, a függőségi arány pedig 0,442 ezrelékkel lenne magasabb (7. táblázat).

7. táblázat

A népesség számának és százalékos megoszlásának alakulása korcsoportonként 2001-től*

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Korosztály	Szám								
0–19	2 360 389	2 213 362	1 915 905	1 887 822	1 860 676	1 838 311	1 820 303	1 803 120	1 786 671
20–64	6 294 929	6 281 561	6 062 684	6 015 921	5 961 153	5 904 730	5 844 220	5 768 833	5 679 855
65+	1 544 980	1 569 661	1 633 708	1 647 784	1 666 988	1 681 163	1 693 167	1 717 340	1 752 490
20–59	5 760 685	5 709 009	5 412 592	5 339 512	5 272 658	5 210 370	5 160 233	5 112 361	5 068 422
60+	2 079 224	2 142 213	2 283 800	2 324 193	2 355 483	2 375 523	2 377 154	2 373 812	2 363 923
Korosztály	%								
0–19	23,1	22,0	19,9	19,8	19,6	19,5	19,5	19,4	19,4
20–64	61,7	62,4	63,1	63,0	62,8	62,7	62,5	62,1	61,6
65+	15,1	15,6	17,0	17,3	17,6	17,8	18,1	18,5	19,0
20–59	56,5	56,7	56,3	55,9	55,6	55,3	55,1	55,0	55,0
60+	20,4	21,3	23,8	24,3	24,8	25,2	25,4	25,6	25,6
Függőségi arány 60+	0,881	0,968	1,192	1,231	1,266	1,292	1,306	1,317	1,323

* A termékenység és halandóság változatlan, a vándorlási egyenleg évi 0.

Abban az esetben tehát, amennyiben 2020-ig a termékenység és halandóság szintje a 2001. évihez viszonyítva nem változna, a vándorlási egyenleg évi értéke pedig nulla lenne, akkor a munkaerő-piaci befizetést előállító, közteherviselő munkaerő létszámának csökkenése megközelítené a 700 ezer főt. A munkaerő létszámának összehúzóulása, hiánya pedig:

- akadályozná a gazdasági növekedést, s ezen keresztül negatívan hatna a társadalom működőképességére,
- a gazdaságilag aktívak és inaktívak arányának inaktívak irányában történő elmozdulása következtében romlana a társadalom eltartóképessége,
- lehetetlenné tenné a jelenlegi szociális ellátórendszerek (egészségügyi ellátás, nyugdíj stb.) szolgáltatásainak bővítését, illetve hosszabb távon átalakítás nélkül működőképessége lehetetlenné válna.

Természetesen számolnunk kell azzal is, hogy valamilyen előre nem látható ok következtében nem válunk vonzóvá a migránsok számára, s évi 10 ezer fővel a vándorlási egyenleg negatív lesz (8. táblázat).

8. táblázat

**2001-től termékenység és halandóság változatlan,
a vándorlási egyenleg évi –10 000 fő**

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Népesség száma	10 200 298	10 044 430	9 762 781	9 425 678	9 352 037	9 276 450	9 198 940	9 119 536	9 038 236
Élveszületések száma	97 047	96 205	90 025	82 040	80 370	78 669	76 938	75 192	73 450
Halálozások száma	132 183	138 025	143 038	145 681	145 957	146 179	146 342	146 492	146 598
Bevándorlók száma	9 691	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000	-10 000
Tényleges szaporodás	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31
Férfiak száma e00	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2
Nők száma e00	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6
Tényleges szaporodás	-35 136	-41 820	-53 013	-63 641	-65 587	-67 510	-69 404	-73 148	-71 300
Népességnövekedés	-25 445	-51 820	-63 013	-73 641	-75 587	-77 510	-79 404	-81 300	-83 148

Ebben az esetben az ország lakosainak száma több mint 1 millió 160 ezer fővel csökkenne. 2020-ban pedig a 2019. évhez viszonyítva 81 300 fővel lenne kevesebb. 3,8 százalékkal lenne alacsonyabb a 0–19 éves korosztályhoz tartozók aránya, s 4,1 százalékkal pedig magasabb a 65 éven felülieké.

2001-hez viszonyítva 800 ezer főt is meghaladná a gazdaságilag aktívák számának csökkenése, aránya pedig 1,7 százalékponttal lenne alacsonyabb. E változások következtében a függőségi arány 0,460 ezrelékkal lenne magasabb (9. táblázat).

9. táblázat

**A népesség számának és százalékos megoszlásának alakulása korcsoportonként
2001-től***

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Korosztály	Szám								
0–19	2 360 389	2 208 696	2 031 508	1 859 523	1 829 864	1 804 966	1 784 415	1 764 709	1 745 784
20–64	6 294 929	6 268 043	6 124 656	5 931 426	5 869 291	5 805 444	5 737 451	5 654 503	5 557 858
65+	1 544 980	1 567 691	1 606 617	1 634 729	1 652 882	1 666 040	1 677 074	1 700 324	1 734 594
20–59	5 760 685	5 696 448	5 542 797	5 258 780	5 184 679	5 115 095	5 057 617	5 002 364	4 950 975
60+	2 079 224	2 139 286	2 188 476	2 307 375	2 337 494	2 356 389	2 356 908	2 352 463	2 341 477
Korosztály	%								
0–19	23,1	22,0	20,8	19,7	19,6	19,5	19,4	19,4	19,3
20–64	61,7	62,4	62,7	62,9	62,8	62,6	62,4	62,0	61,5
65+	15,1	15,6	16,5	17,3	17,7	18,0	18,2	18,6	19,2
20–59	56,5	56,7	56,8	55,8	55,4	55,1	55,0	54,9	54,8
60+	20,4	21,3	22,4	24,5	25,0	25,4	25,6	25,8	25,9
Függőségi arány 60+	0,881	0,969	1,077	1,241	1,277	1,306	1,321	1,333	1,341

Mindezek következtében a népességfogyás és a népesség kor szerinti összetételének idős irányába történő eltolódása, romlása felgyorsulna, s ennek hatása – az egyéb negatív következmények mellett – nemcsak a munkaerő-piaci befizetést előállító, közteherviselő munkaerő bevándorlásának elapadásában, hanem feltételezhetően a gazdaságilag aktív fokozott kivándorlásában is megnyilvánulna.

A jelenlegi gazdasági eredmények s az előre látható változások alapján az európai uniós átlagnál valamivel gyorsabban fejlődő Magyarországot feltételezve a következő évtizedekben nehéz csökkenő létszámú munkaerő-piaci befizetést előállító, közteherviselő munkaerővel számolni. Annak érdekében tehát, hogy a munkaerőhiány 2020-ban s az azt követő években se gátolja a hazai gazdaság fejlődését, a nemzetközi vándorlási egyenlegnek, amennyiben a termékenység és a halandóság területén a mai állapotokhoz viszonyítva jelentősebb elmozdulás nem következik be, évente mintegy 50 ezer fős pozitívummal kellene zárulnia.

2001-hez viszonyítva tehát, változatlan termékenységi és halandósági mutatókkal számolva, amennyiben a fenti feltétel megvalósulna, akkor az ország lakosainak létszámcsökkenése a 77 ezer főt alig haladná meg (10. táblázat). Ekkor azonban az országban élő külföldiek száma évente 150 ezer fővel növekedne.

10. táblázat

**2001-től termékenység és halandóság változatlan,
a vándorlási egyenleg évi +50 000**

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Népesség száma	10 200 298	10 165 363	10 195 004	10 180 751	10 172 694	10 162 912	10 151 362	10 138 022	10 122 852
Élveszülések száma	97 047	98 233	97 206	93 892	93 027	92 087	91 075	90 014	88 923
Halálózások száma	132 183	138 815	146 479	151 949	152 809	153 637	154 415	155 184	155 928
Bevándorlók száma	9 691	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Tényleges szaporodás	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31	1,31
Férfiak száma e00	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2	68,2
Nők száma e00	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6	76,6
Tényleges szaporodás	-35 136	-40 582	-49 273	-58 057	-59 782	-61 550	-63 340	-65 170	-67 005
Népességnövekedés	-25 445	9 418	727	-8 057	-9 782	-11 550	-13 340	-15 170	-17 005

Az évi 50 ezer fős pozitív vándorlási egyenleg mellett tehát alig csökkenne a lakosság száma. S bár a gazdaságilag aktívok számának csökkenése csupán 5 ezer fő körül mozogna, annak következtében, hogy a termékenység területén semmiféle változás nem következne be, a népesség előregedése folytatódna. Annak ellenére tehát, hogy a gazdaságilag aktívok száma alig csökkenne, aránya pedig még növekedne is, a 0–19 éves korosztály össznépességen belüli aránya a 2001. évi 23,1 százalékról 2020-ra 19,7 százalékra esne. A 65 éven felülieké pedig 20,4-ről 24,5 százalékra növekedne. A függőségi arány természetesen ez esetben is romlana, s a 0,881-es szintről 1,244-re emelkedne.

A fenti, a népességszűkülésre és előregedésre valamiféle megoldást kereső gondolat-sor után nem lehet megkerülni a következő kérdést. Jelenlegi helyzetünkben, amikor foglalkoztatási gondok vannak a 30 évnél fiatalabbak körében, illetve amikor a 60 évnél idősebbek között a gazdasági aktivitás kiszűrésével jelentős tartalékkal rendelkezünk, célszerű-e a munkaerő-piaci befizetést előállító, közteherviselő munkaerő létszámát a migrációs csatornákat felhasználva bővíteni.

**A népesség számának és százalékos megoszlásának alakulása korcsoportonként
2001-től***

	2001	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Korosztály	Szám								
0–19	2 360 389	2 236 678	2 129 010	2 029 244	2 014 655	2 004 944	1 999 596	1 994 981	1 990 897
20–64	6 294 929	6 349 184	6 414 988	6 438 570	6 420 663	6 401 360	6 378 299	6 340 778	6 290 146
65+	1 544 980	1 579 501	1 651 006	1 712 937	1 737 376	1 756 608	1 773 467	1 802 263	1 841 809
20–59	5 760 685	5 771 843	5 815 857	5 743 365	5 712 778	5 686 986	5 673 572	5 662 647	5 655 955
60+	2 079 224	2 156 842	2 250 137	2 408 142	2 445 261	2 470 982	2 478 194	2 480 394	2 476 000
Korosztály	%								
0–19	23,1	22,0	20,9	19,9	19,8	19,7	19,7	19,7	19,7
20–64	61,7	62,5	62,9	63,2	63,1	63,0	62,8	62,5	62,1
65+	15,1	15,5	16,2	16,8	17,1	17,3	17,5	17,8	18,2
20–59	56,5	56,8	57,0	56,4	56,2	56,0	55,9	55,9	55,9
60+	20,4	21,2	22,1	23,7	24,0	24,3	24,4	24,5	24,5
Függőségi arány 60+	0,881	0,964	1,057	1,187	1,214	1,232	1,239	1,243	1,244

* A termékenység és halandóság változatlan, a vándorlási egyenleg évi +50 000.

* * *

A fentiekben megfogalmazott célok meg gondolása során ugyanis nem kerülhet meg az a tény, hogy mint eddig, úgy várhatóan ezután is a Magyarországra jövő és/vagy itt dolgozó migránsok zöme a határon túli magyar közösségekből került, kerül ki. A megvalósítandó célkitűzéstől függetlenül tehát tisztában kell lenni azzal, hogy a Magyarországra irányuló migráció abban az értelemben meghatározott, hogy lehetséges formáit (vendégmunkás, feketemunkás, huzamosabb ideig itt tartózkodó, bevándorló) felhasználva elsősorban a környező országokból, mindenekelőtt a Romániában, Szerbia-Montenegróban és Ukrajnában élő magyar nemzetiségűek vándorolnak hazánkba.

Ezt természetesen különféleképpen lehet minősíteni, de ettől függetlenül ez létezik. Az e körből biztosított népesség-utánpótlás pedig sokféle szempontból eltérő költségekkel jár, mint ha a potenciális migránsok távoli és más kultúrájú, nyelvtudású, kapcsolati és emberi tőkével rendelkező közegekből kerülnének ki. Ez a megfogalmazás sokak számára feltételezhetően azt sugallja, hogy amennyiben a határon túli magyarok köréből biztosítanánk a népesség utánpótlását, akkor az kisebb költségekkel járna, mint egy standard vendégmunkás- vagy betelepítő project vagy bármiféle egyéb megoldás. Ez nagy valószínűséggel igaz is, ennek ellenére a migrációs-csatorna munkaerő-pótló szerepét – annak következtében, hogy nem Magyarország jól definiált, pontosan körülhatárolt érdeke a meghatározó az országot érintő migrációs folyamatokban jelenleg ide érkezők nem, iskolai végzettség, foglalkozás stb. összetételének alakulásában – csak részben és töredékesen tudja betölteni. A döntően spontán módon megvalósuló migrációs folyamatok következtében ugyanis a jelenlegi ismereteink szerint:

- nem javul a lakosság nemek szerinti összetétele,
- a gazdaságilag aktívak, közöttük a 30 éven aluliak teljes foglalkoztatottsága nincs megoldva,

- 1995-től a Romániából és Ukrajnából érkezők körében a 60 éven felüliek aránya nő, s
- a bevándorlók egy része, a magyar állampolgárság megszerzését követően továbbvándorol.

A fentiekén túl, amennyiben a Magyarországra jövő és/vagy itt dolgozó migránsok zöme a határon túli magyar közösségekből kerül ki, akkor már rövid, de mindenképp hosszabb távon a határon túli magyar részek magyarságának eltűnésével s annak pénzben nehezen kifejezhető „költségeivel” kellene számolni.

A migráció lehetséges formáit segítségül hívó népességpótlás megvalósítása során azonban a hazai lakosság fogadókészségét sem lehet figyelmen kívül hagyni, hiszen a fenti esetben, 2020-ban – státusától függetlenül (vendég- vagy feketemunkás, huzamosabban itt tartózkodó, bevándorló, új állampolgár) – az összlakosság közel 10 százaléka lenne külföldi, vagy olyan, akik röviddel azelőtt még külföldi állampolgár volt. (Ez az arány jelenleg még az 1,5 százalékot sem éri el!) S ez, amennyiben nem a magyar nemzetiségűek közül rekrutálódna, akkor összes következményeivel együtt a népesség etnikai struktúráját változtatná meg. Amennyiben pedig a szomszédos országok magyar nemzetiségű közösségeiből „szívánk” el egy millió személyt, összlétszámuk közel 50 százalékos csökkenése a most még meglévő kohéziós erejük megroppanását eredményezné.

Mindezeket figyelembe véve összességében a népességfogyást ellensúlyozó népességpótló lehetőségek közül a legtermészetesebbnek azoknak a feltételeknek a megteremtését és hosszú távú megőrzését tartjuk, amelyek nemcsak megakadályozzák a termékenység jelenlegi szintjének további csökkenését, hanem annak növeléséhez járulnának hozzá, illetve amelyek az idő előtti halálozás jelentős mértékű mérséklését idézik elő, így döntően saját bázisunkra támaszkodva biztosíthatjuk továbbfejlődésüket.